

Владета ЈЕРОТИЋ

»НАУЧИТЕ ПЈЕСАН« МИОДРАГА ПАВЛОВИЋА

Миодраг Павловић, неуморни трагалац за Смислом, природним даром тражења обдарени ловац за коренима, балканским и србским, и коренима човечијим и Сина човечијег, ретко нам је у својој, бојама богатој дуги стварања, раскрыјеној преко целог неба света, од Истока до Запада, Југа и Севера, од палеолита до модерног доба, ретко нам је, велим, остављао или упућивао поруке; уколико не прихватамо, а не видим зашто не бисмо, да је читаво досадашње стварање Миодрага Павловића – које траје скоро педесет година и собом обухвата преко тридесет књига песама, есеја, драма, антрополошких расправа и, до данас, у нашој књижевности непревазиђене Антологије србског песништва (од светог Саве до Јована Христића) – непрекинута порука своме народу, тачније, оним србским читаоцима, пробуђеним за оне исте вредности за којима и Миодраг Павловић без престанка трага, од када се и сам пробудио, а било је то рано, пре његове двадесете године, за »светлу језу«, за »небо у пејини«.

Једна, ипак, ређа, директнија порука Миодрага Павловића Србима, којој бих да посветим овај есеј, која налази далеке потстицаје у родољубивим песмама Ђуре Јакшића, Милана Ракића и Вељка Петровића (нарочито у његовим двома песмама, савршено актуелним и данас: »Верујте прво« и »Српска земља«) – јесте Павловићева песма, из релативно новијег времена: »Научите пјесан«.

Ради боље прегледности и тачнијег разумевања песме, анализираћу је у подели која се сама у овој песми намеће читаоцу, анализом која ће нас потсетити на нека значајнија раскршћа у Павловићевом стварању. Жесток противник сваког насиља друштва над појединцем, и охолог и богоборачког појединца над друштвом, пошто је темељно упознао и брижљиво испитао разноврсно корење балканског и србског балканског човека, његову археолошку и антрополошку прошлост (»Певање на Виру« – Лепенском), прохујало време настајања наше православне вере, преко Византије и осамостаљене светосавске, србске пркве (»Велика Скитија«, »Светли и тамни празници«, »Хододарје« и друге збирке песама), Миодраг Павловић, последњих петнаест година (мада наговештаја има и много раније), узбудљиво сведочи о апокалиптичком садашњем добу. Не позивајући се, нити ослањајући директно, ни на каква

пророштва и предвиђања видовитих, индијску »кали-југу«, Јованово Откривење, Миодраг Павловић као сваки велики песник, на поетски начин видовит – при чему овакав поглед у будућност произлази из умног и проживљеног, савршено реалног сагледавања садашњости – болно преживљава велику скитњу (уместо »велике Скитије«) заблуделог или и »блудног« сина западно-европске хришћанске цивилизације и културе, а не мање у жалости, доживљава велико лутање и заблуделост свог сопственог народа; пре тога спасава себе од очајања и меланхолије, тог познатог »смртног греха«, двехиљадугодишње хришћанске поруке – стварањем, тј. сипањем новог вина у нове мехове (отуд у Павловића стално тражење нове форме казивања у песми, као и у есеју, некад их комбинујући) уместо у старе мехове који би се од новог вина раздрли, а добро вино истекло у празно.

Часлав Ђорђевић, у једном скорашњем чланку у »Књижевној речи« о »фаустовском напору и замаху песника« Миодрага Павловића, анализирајући његов »Есеј о човеку«, добро примећује: »Апокалипса је исход 'Есеја о човеку', епилог, кажа о универзалном паду, распаду и човековој обесмишљености што их условљавају незнање, неуконост, брзоплетост вођа, немар, прерани заборав и кидање прстенасте везе, замена вредности: плотско уместо духовног, утилитарно уместо метафизичких просијавања, ефемерно уместо трајног. А посебно, у свему томе, апокалиптички печат носи овај народ. У питању је не само његова оновременост, већ цела једна историја, од самих почетака«.

Када човек није довољно свој, када индивидуа још није постала личност, или како човек није стигао да открије сопствени идентитет како би то модерни психолози рекли, или га је што је горе и трагичније имао, па изгубио, и, што је оваквих људи ненађеног или изгубљеног верског и националног идентитета више, и овакав човек и његов народ, без плодне сумње, или и критичке удаљености, изложен је, на милост и немилост сваковрсним, најчешће, штетним, много пута и погубним утицајима који долазе стихијски, али, чешће, намерно и са одређеним циљем споља: они долазе од јачих народа у злу или од цивилизације Запада која је Дух истерала из себе као непотребног, застарелог и реметилачког чиниоца. Одавно свестан »рђаве слободе« прожимања оним тековинама Запада које су изневериле сопствене хришћанске корене, као и недовољне припојености »дивље маслине« паганства овим коренима на Балкану и међу Србима, Миодраг Павловић се у песми »Научите пјесан« пита:

Кроз каква друштва треба још проћи,
 кроз какве људске видике,
 кроз злоходнике, паузе – војнике,
 кроз шуме пошасника,
 кроз уши доушника
 треба још ићи уз раме дволичника,
 с напасником облачити самуре,
 с цариником завлачити руке у мошње,
 гледати пандуре како бију по кичми!

док у песми »Слутња краја«, следећи стихови природно се настављају на ове:

Прете нам са свих страна
у име оца и сина,
прете нам потопом
што стоји одмах иза брда
као цин од слузи,
па глађу
од које не штити ни једно биље,
прете и ужасним обиљем хране
и најездом вина.
У кардиналски-црвеном
шетају нам ноћу по стану
и траже прекидаче
за све што светли и греје
држе проповеди дуге
које мало значе,
а могу да се позову само на трубе
што вребају с неба
ко топови с ратне лађе.
Прете нам са свих страна
ударцима и страшним снима
авај! и наши снови су с њима!

Пре него што чујемо где Миодраг Павловић наслућује могући излаз, можда и спас из светске и србске апокалипсе, ослушнимо наставак стихова из »Научите пјесан«:

Свуда се дигли борци против откровења
и јашу велике коње, вребају крв,
заседају праведнике и сваког ко се јави
између човека и бога, на брвну.
Куда ће они што се клоне звери?

Хришћанска позадина управо наведених стихова у којима се спомињу: откровење, праведници и Бог, усмериће нас куда треба тражити пут који ће нас, можда, спасити од звери (реч која нам поново скреће пажњу одакле је песник прпео садржај за ову песму).

Одлажући још једном анализу другог дела песме »Научите пјесан«, у којој ћемо добити од Миодрага Павловића један могућ, вероватан и прихватљив одговор на наше стално србско питање: како, куда и с ким – желим да укажем, најпре, на мноштво промишљених и проживљених Павловићевих сумњи када се Другоме (а тај Други, свеједно што му је брат по крви, али није увек брат по Духу, зато је и исти и другачији него Он, песник) нуди хоризонт наде (Павловићева Књига хоризонта«), от-кривено небо на дну апокалиптичке србске пшиље (Павловићева књига »Небо у пећини«).

У једној полифоно сложеној песми и истовремено есеју од пре више година, под насловом »Синаит у Горњаку«, парафразирајући неумрли Хамлетов уздах, за увек живог Шекспира: Речи, речи, речи..., Миодраг Павловић, сâм Синаит у Горњаку, вашије и себи и нама речима: »Зато је провала многих речи у свет: апокалипса, крај света. Јован Богослов је прогутао књигу да би сасвим сазнао њен садржај, и да не би говорио више«. Ко данас, од буднијих за апокалиптичка збивања не види јасно колико се узалудних, сувишних, речи проспе, не само преко ружних јавних гласника, већ и преко књига које хите из дана у дан, преплављујући нас противречним и збуњујућим садржајима. Тачно је рекао један француски есејист пре неколико година: »Људски парадокс састоји се у томе што је све речено, а ништа није схваћено«.

Миодраг Павловић није Јован Богослов – нисмо ни Грци ни Јевреји, већ Срби – да би прогутао књигу и тако сазнао њен пун садржај; Павловић је србски песник који мора даље да пише, јер га стваралачки дајмонион на ово натерује и када је болно свестан да и он овако увећава апокалипсу, просипајући речи, чак и онда када те његове речи, повремено, изађу, директно, из оне Речи са којом започиње Јованово Јеванђеље.

Човек као појединац, народ такође, одговара на изазове времена различито: силом, бегством или песниковом речи. У овој речи, пак, откривамо најчешће два могућа одговора која се не искључују, већ допуњују, а која нам некад делују и као поруке, скривеније или мање скривене, а то су: обнављање заборављене историје свога народа, не да би се вратили у прошлост, већ да би прошлост примакли садашњости, а садашњост будућности, и други одговор, не мање значајно и потребно сећање на себе небеског у земаљском, метафизичког у пролазном, а храмовном свуда. Оваква два најчешћа одговора песника који и даље и боље види, јер се пењао и успео на Ртањ, Олимп, Алпе, који слушајући уме и да чује, јер је изоштрио слух и на Мокрањчевим Руковетима и на Баховим Пасијама, и на балканским наговештајима замљотреса и на одјеку гонга у Кини, налазим и у Миодрагу Павловићу и у његовим двома песмама које покушавам да тумачим: »Научите пјесан« и »Слутња краја«. Други део, неуобичајено химничке и заповедне Павловићеве песме »Научите пјесан« почиње одлучном поруком песника:

Браните се! научите песму!
уђите кроз гусле у мраморни око
певајте, орите се, појте
и стојте мирно кад се зачује питање
ко ће међу вама да затвори врата,
славословите док се храму не пробије теме

.....
док се и лобањи не отвори горњи вид

.....
усред овог рата који сећање брише
научите пјесан, то је избављење!

Иако нам је древна мудрост открила да је наш највећи непријатељ у нама, а не ван нас, мудрост хришћанском науком и хришћанском пјесан обилно посведочена, никада ова мудрост није постала довољно спасавајућа сила и избављење за човека. И човек и народ тражили су увек кроз историју у другој Сотону, развијајући до фанатизма мржњу према другом човеку и другом народу. Тако су и настајали, трајали и данас трају ратови, они неће ишчезнути, према хришћанском Светом Писму, до краја света и века. Узалудно нам је делити ратове на нападачке и одбрамбене – јер су и они који се бране повремено нападачи – и сврставати свој народ у праведнике и богоносце, када сви добро знамо да то писмо. Чак се ни један дубок хришћански и далековид песник – јер је владика Николај Велимировић и песник био – није увек најбоље сналазио, час проглашавајући србски народ Христовим и богоносним народом, час га, управо због тога, оштро карајући за многобројне његове грехове и позивајући на једино спасоносно, свенародно покајање. Кају се, међутим, увек и свагда, само појединци, никад народи.

Противник сваког насиља и ратовања, нападачког или одбрамбеног, Миодраг Павловић, никад као какав народни трибун, већ као песник и само као такав, позива своју браћу и свој народ да прихвати Крст, чију хоризонталу чини све оно добро и племенито што је доспело до песме и гусала – Југовићи и Јевросима мајка, Косовка девојка и »обретеније главе« кнеза Лазара – а вертикалу, његово хришћанско, и то православно хришћанско Крштење. Срби нису имали мистичаре и »старчество«, који су можда могли, на неком другом месту православног света, и да прескоче учење своје народне песме, што значи, своје националне и песничке историје. Са незнатним изузецима, сви добри србски песници, од светог Саве до владике Николаја, и данас Миодрага Павловића, Матије Бећковића или Љубомира Симовића, национални су хришћански песници. Сви нам они и данас, као и у доба светог Саве поручују да добро утувимо у главу једно: научите пјесан! Познајмо, другим речима, одакле смо, где су нам корени, колико су нам богате крошње и какве слатке плодове донесе нам до данас наше дрво, наш »стуб сећања«, наше »заветине« и наше »следство«.

Тек када упознамо свога претка, и Властимира и Михајла и Часлава, и Стефана и Лазаре, и трагичног, недовољно високо оцењеног Ђурђа Бранковића, и проту Матију и Саву Мркаља и Вука, и Гарашанина и краља Петра I, знаћемо да опет пригрлимо, јер сада знамо зашто, Пирила и Методија, светог Саву и старца Исаију, ћакона Авакума и Момчила Настасијевића. Тек тада можемо одбранили наш град, је смо открили у себи, али не за себе »светло као срп своје снопље«, и мирно и сигурно, без мржње и освете, рећи ћемо са Миодрагом Павловићем (песма »Слутња краја«):

Удрите!

Кости нам постају метал

и звоне као звона,

господарима лудим и спорим

узвратићемо претњу

гласом са горе Сиона!

Како? Православном песмом која прославља Васкрслог Христа на Голготи, која открива небо на дну пећине, јер, дивно ускликне и попева Миодраг Павловић у песми »Синаит у Горњаку«:

Неко ми показује
висину неба
златни свод
и светлост
како пада
на моје теме
на жртвени сто

Ко је тај Неко, ако то није увек живи Исус Христос који Миодрагу Павловићу и свима нама непрестано показује »висину неба« одакле нам долази светлост Преображења и пада на наше теме које је, уистину, жртвени сто. Зато Павловић и очекује од нас да »славословимо док се храму не пробије теме«, док нам се на темену, сада још тако тврдом, огрубелом од много удараца, не укаже опет онај малецки отвор (медицинари га зову фонтанела), кроз који сваком новорођеном детету, још само неколико месеци после рођења стиже златна светлост с неба; а онда се затвара да би свако од нас могао да се индивидуално развија и доноси све личније, слободне одлуке, остајући код многих за увек затворен, осим код оних који су чули »глас са горе Сиона«, који су се поново родили и тако проклијали за Нови Јерусалим. Све то слути или и зна Миодраг Павловић када нам поручује да утројимо химну, све док се у лобањи, на темену » не отвори горњи вид«.